

HEMATOLOJİ HASTALARI İÇİN COVID 19 İLE İLGİLİ SORULAR VE CEVAPLAR

- Yeni Koronavirüsü'nün (SARS-CoV-2) neden olduğu hastalık Koronavirüs Hastalığı 2019 (Coronavirus Diseases 2019), kısaca COVID-19 olarak isimlendirilmektedir. Koronavirüsler solunum yolu enfeksiyonlarına yol açan virüs ailesine aittir.
- COVID-19, ilk olarak Çin'in Wuhan Eyaleti'nde 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüsdür. Diğerlerinden farkı daha kolay yayılarak daha ciddi enfeksiyona neden olabilmesidir.
- Çin'den sonra birçok ülkede tespit edilen virüs hala tüm dünyada yayılmaya devam etmekle birlikte nihai olarak virüsün yayılması duracak ve kontrol altına alınacaktır.

Soru: Virüs kontrol altına alınana kadar ne yapılmalı;

- Hastalar, yakınları ve sağlık çalışanları virüsün bulaşmasından korunmalıdır,
- Hasta olanların tespit ve tedavi edilmesi sağlanmalıdır,
- Virüsü taşıdığını bildiğimiz veya taşıdığından şüphelendiğimiz kişilerin veya hastaların virüsü diğer kişilere bulaştırmasını önlemek hedefimizdir.

Soru: Yeni Koronavirüs (COVID-19) kimleri daha fazla etkiler?

- Herkes hasta olmayacaktır ancak bazı kişiler diğerlerine göre daha fazla risk altındadır. Bu risk grubundaki kişiler:
 - Yaşlılar
 - Ciddi kronik hastalığı olan kişiler: Diyabet hastaları, kalp, akciğer, kanser hastalığı olan ve bağışıklık sistemini baskılayan ilaç kullanan hastalar.
- Eldeki verilere göre bazı olgularda hastalığın hafif geçerken, %10-15 olguda ağır geçtiği ve yaklaşık %2 olguda da ölümlerle sonuçlandığı bilinmektedir.
- Hastalığın çocuklarda daha hafif seyrettiği bilinmektedir, ancak çocukların hastalığı yaşlı bireylere bulaştırabileceği unutulmamalıdır.

Soru: Yeni Koronavirüs (COVID-19) nasıl bulaşır?

- Hasta bireylerin öksürmeleri, aksırmaları ile ortama saçılan damlacıkların solunması sonucu bulaşır. Hastaların solunum parçacıkları ile kirlenmiş yüzeylere dokunulduktan sonra ellerin yıkanmadan yüz, göz, burun veya ağza götürülmesi ile de virüs alınabilir. Kirli ellerle göz, burun veya ağza temas etmek risklidir.

Soru: Herhangi bir yakınması olmayan bir kişi COVID-19 bulundurabilir mi?

- Bazı bireyler hiçbir yakınma veya bulgu olmadan hastalığı atlatabilirler ve bunlar hastalığı çevrelere bulaştırabilirler. Bu nedenle bu dönemde kalabalık yerlerden kaçınmanız ve eve ziyaretçi almamanız önerilir. Virüsü alan bir kişi genellikle 4-5 gün içinde belirtileri göstermeye başlamaktadır. Ancak bu sürenin 14 güne kadar uzayabildiği, hatta daha uzun da olabileceği bildirilmektedir.

Soru: Yeni Koronavirüs (COVID-19) hastalığının belirti ve bulguları nelerdir?

- En yaygın görülen yakınmalar ateş, öksürük ve nefes darlığıdır. Bazı hastaların ayrıca yaygın ağrı, burun tıkanıklığı, boğaz ağrısı ve ishal gibi bulguları olabilir.

Soru: Yeni Koronavirüs (COVID-19) tanısı nasıl konur?

- Şüphelendiren yakınmaları olan kişilerin boğaz ve burun içinden alınan örneklerinden PCR testi ile virüs varlığı araştırılır.

Soru: Her hematoloji hastası virüse aynı derecede mi duyarlıdır?

- Lösemi, lenfoma, myelom gibi hematolojik kanserleri olup aktif tedavi alan veya tedavilerini kısa süre önce tamamlamış hastalar, enfeksiyonları diğer bireylere göre daha ağır geçirebilirler.
- Tedavileri birkaç yıl veya daha önce tamamlanmış, şu an tedavi almayan hematoloji hastaları veya bağışıklık baskılayan ilaçları uzun süre önce kesilmiş, kemik iliği nakli olmuş hastalar, bağışıklık sistemleri artık normal çalıştığı için hastalığı daha hafif geçirebilir. Fakat yine de her hasta farklıdır ve bireysel olarak değerlendirilmelidir.
- Kemik iliği nakli yapılmış hastalar, erken dönemde, bağışıklık sistemini baskılayan ilaç kullandıkları dönemde ve aktif graft versus host hastalığı (GVHH) (ilik savaşı) süresince enfeksiyonlara karşı daha hassastırlar ve karşılaştıkları enfeksiyonları ağır geçirebilirler.
- Kronik miyeloid lösemi, polisitemia vera, esansiyel trombositemi hastalığı olanlarda genel olarak bağışıklık sistemi baskılanması yoktur. Ancak kullanılan bazı özel ilaçlar virüs enfeksiyonlarına meyil yaratabilir. Bu hastaların ilaçlarını kullanmaya devam etmesi ve bu metindeki genel önerilere uyması uygun olacaktır.
- İmmun trombositopeni (ITP), trombotik trombositopenik purpura (TTP), hemolitik anemi ve paroksizmal nokturnal hemoglobinüri (PNH) gibi kanser dışı hematoloji hastaları aldıkları tedavilere göre bireysel olarak değerlendirilmelidir.
- Kalıtsal ya da edinsel kemik iliği yetmezliği olan, kronik nötropeni ya da doğuştan immün yetmezliği olan hastalarda da hastalık ağır seyirli olabilir.

Soru: Bağışıklık sistemimi baskılayan ilaçlara veya kemoterapime bu dönemde ara vermeli miyim?

- İlaçların doktor kontrolü olmadan direk olarak bırakılmasının sonuçları sizin açınızdan çok daha fazla riskli olabilir. İlaçların ani bırakılması hastalığınızın tekrarlamasına yol açarak daha ağır ilaçlar verilmesini gerektirebilir. Bu nedenle herhangi bir ilaç değişikliğinden önce

mutlaka hekiminiz ile irtibata geçiniz. Kemoterapinizin ertelenip ertelenemeyeceğini mutlaka doktorunuz ile görüşünüz.

- Tedavisi tamamlanmış sadece kontrol amaçlı randevuları olan hastaların randevularını doktorları ile görüşerek ileri bir tarihe ertelemeleri daha uygun olacaktır.
- Hastaneye geliş gidişlerin doktor kontrolünde en aza indirilmesi gerekir. Böylece hastalarımız bulaş risklerini azaltacaktır.
- Hastaneye geliş gidişler için mümkün olduğu kadar toplu taşıma araçlarının kullanılmaması önerilir.
- Uzaktan gelen hastaların mümkünse yakınlarındaki bir merkezde tedavilerini alması da uygun bir yaklaşım olabilir.

Soru: Yeni Koronavirüs'den ve diğer solunum yolu enfeksiyon etkenlerinden korunmak ve çevremizi korumak için neler yapılmalıdır?

- Akut solunum yolu enfeksiyonlarının bulaşma riskini azaltmaya yönelik öneriler, yeni Koronavirüs enfeksiyonu için de geçerlidir. Bağışıklık sistemi baskılanmış ve/veya kanser tedavisi alan bireylerin ve onlarla birlikte yaşayan ev halkının çok daha özenle aşağıdaki önerilere uyması gereklidir. Bu öneriler:
 - Eller sık sık sabun ve su ile en az 20 sn süresince yıkanmalı veya en az %60 alkol bazlı bir el temizleyicisi ile temizlenmelidir.
 - Ağız, burun ve gözlere dokunulmaktan kaçınılmalıdır.
 - Tokalaşma, sarılma ve öpüşme yolu ile selamlaşmadan kaçınılmalıdır.
 - Öksürme veya hapşırma sırasında ağız ve burun tek kullanımlık mendille kapatılmalı, mendil yoksa dirseğin iç kısmı kullanılmalıdır.
 - Kullanılmış mendiller çöpe atılmalı ve sonrasında el hijyeni uygulanmalıdır.
 - Olabildiğince evde istirahat edilmelidir, özellikle kalabalık ortamlardan uzak durulması önerilir.
 - Eve ziyaretçi kabul edilmemelidir.
 - Öksürük, hapşırık gibi solunum belirtileri olan kimselerden uzak durulması gerekir.
 - Sık dokunulan yüzeyler ve eşyalar (masalar, kapı kolları, ışık anahtarları, tutamaklar, tuvaletler, musluklar, dizüstü bilgisayarlar, klavyeler, cep telefonları) temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir.
 - Toplum içinde bulunulması gerekiyor ise diğer bireyler ile arada en az 1 metre mesafe olmalıdır.
 - Halka açık yerlerde asansör düğmeleri, kapı kolları, tırabzanlar, dokunmatik ekranlar gibi sık dokunulan yüzeyler ile temastan kaçınılmalıdır.

Soru: Virüsten korunmak için maske takmalı mıyım?

- Sizi takip eden sağlık ekibiniz, daha önce maske takmanızı önermiş ise buna uyunuz. Böyle bir öneri yapılmamış ise Dünya Sağlık Örgütü normal bireylerin kendilerini enfeksiyondan koruması için maske takmasını önermemektedir. Ancak COVID-19 dahil solunum yolu

enfeksiyonu olan hasta bireyler çevresindeki yakınlarına ve sağlık personeline bulaştırmayı önlemek için maske takmalıdırlar.

Soru: Enfeksiyondan korunmak için ek olarak yapabileceğim başka şeyler var mı?

- Özellikle bu dönemde daha da özenle dengeli beslenmelisiniz. Yeterli miktarda uyumalısınız. Uykusuzluğun bağışıklık sistemini baskıladığı çok iyi bilinmektedir.
- Bulduğunuz ortamı sık sık havalandırmalısınız.

Soru: Yeni Koronavirüs'e karşı etkili bir aşı var mı?

- Şu an için virüse karşı etkili olduğu bilinen ve piyasada bulunan bir aşı mevcut değildir. Ancak çeşitli ilaç şirketleri bu konu ile ilgili çok yoğun çalışmalar yapmaktadır.

Soru: Yeni Koronavirüs enfeksiyonu tedavisi nasıl yapılır? Antibiyotikler etkili midir?

- Yeni Koronavirüs enfeksiyonunda etkin bir tedavi yoktur.
- Hastalara şikayetlerine göre yardımcı tedaviler (ateş düşürücüler, oksijen ve serum verilmesi, solunum cihazı desteği gibi) bu süreci atlatması için hastaya destek olarak verilir.
- Antibiyotikler diğer viral enfeksiyonlarda olduğu gibi COVID-19 enfeksiyonunda da etkili değildir. Ek bakteriyel enfeksiyon olmadıkça kullanılmaz.

Soru: Enfeksiyon belirtilerim olursa ne yapmalıyım?

- Ateş, öksürük ve solunum sıkıntısı şikayetleriniz olursa doktorunuza, ALO 184 hattını arayarak size yönlendirdikleri sağlık merkezine veya en yakın sağlık kuruluşuna başvurunuz. Bu önerilere sizin kadar sizinle aynı evi paylaşan ve bakımınıza yardımcı olan bireylerin de uyması çok önemlidir.

Soru: Çocuk hematoloji hastaları için hangi önlemleri almak gerekir?

- Hematolojik hastalığı olsun olmasın, tüm çocuklarınıza ellerin sabunla nasıl yıkanması gerektiğini gösterin. Elini yüzüne, ağızına götürmemesi gerektiğini, hapşırıp öksürürken mendili yok ise dirseğinin içi kısmını kullanması gerektiğini anlatın.
- Eğer hematolojik hastalığı olan çocuğunuz var ise sizi takip eden hastaneye başvurun. Takip eden hekime /merkeze ulaşma şansınız var ise telefon ile ulaşarak muayene için yola çıktığınızı haber verin. Hekime ulaştığınız da ulaşmadığınız da mutlaka kliniğe girerken çocuğunuz ve refakatçisinin maske takmasını sağlayın.
- Okulların tatil olmasının nedeninin hastalığın bulaşma riskini azaltmak olduğunu unutmayın ve acil durumlar ve sağlık sorunları dışında siz ve çocuğunuz evinizde kalın.

Bu belge hasta bilgilendirilmesi amaçlı, 18.03.2020 tarihindeki güncel bilgilere göre hazırlanmıştır.

Kaynaklar:

William J, King AJ, Hayes S, Collins GP, Peniket A. Care of haematology patients in a COVID-19 epidemic. Br J Haematol 2020 Mar 15

XIA Y, Jin R, Zhao J, Li W, Shen H. Risk of COVID-19 for cancer patients. Lancet Oncol. 2020 Mar

<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/bulasici-hastaliklar/2019-n-cov/liste/2019-ncov-sik-sorulan-sorular.html>

<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/>

<https://www.ebmt.org/sites/default/files/2020-03/EBMT%20COVID-19%20guidelines%20v.3.2%20%282020-03-16%29.pdf>

<https://www.cancer.org/latest-news/common-questions-about-the-new-coronavirus-outbreak.html>

<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/specific-groups/high-risk-complications.html>